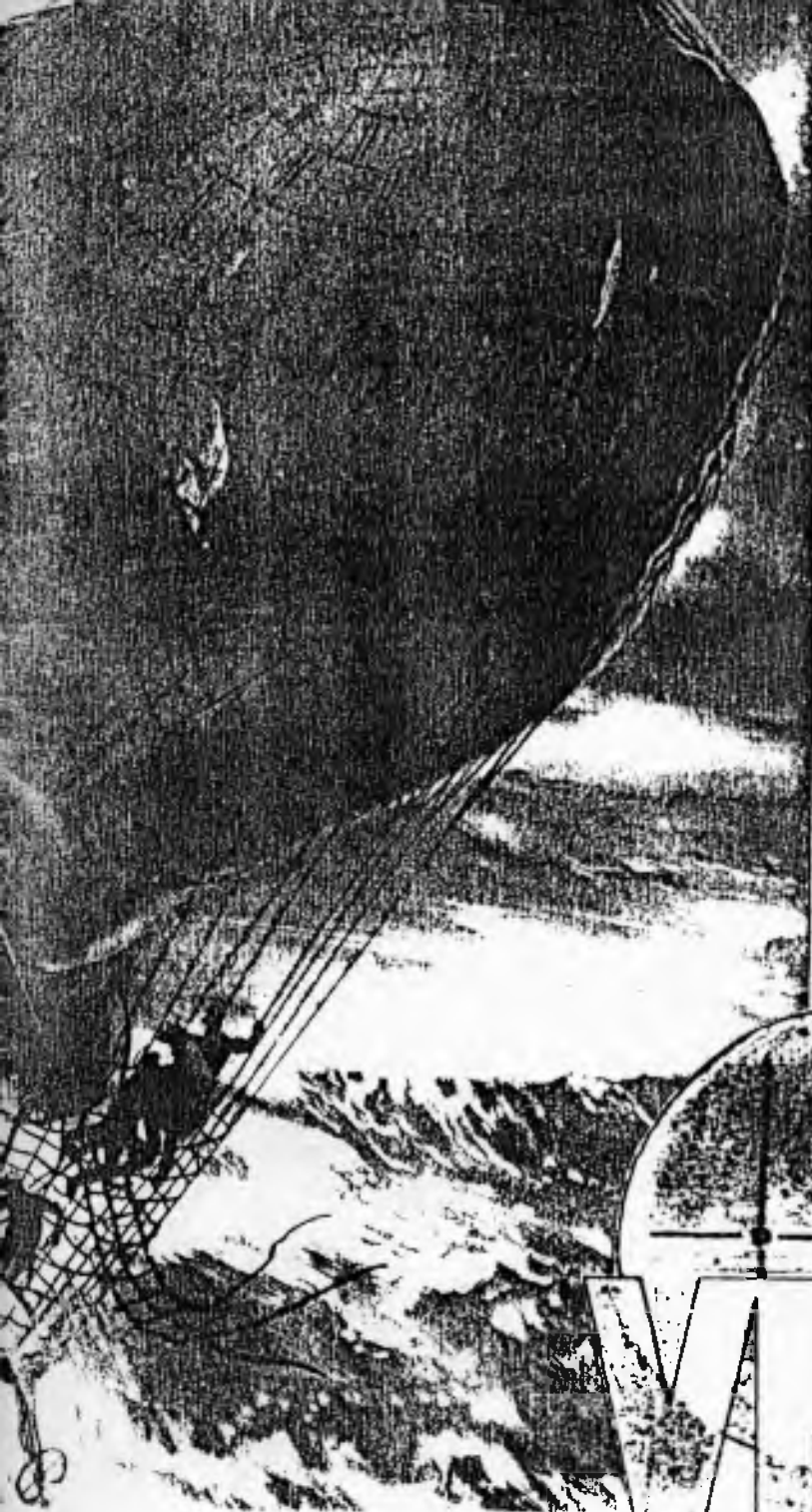

JULES VERNE

VE

BITVA, KTEROU MÁME RÁDI

Blíží se 120. výročí dne, kdy byla v dalekém Tichomoří svedena bitva, které svého času zaujala každého z nás, byť - a to je na ní pozoruhodné - každého jinak a zejména jindy. Přesto však toto výročí proběhlo bez povšimnutí. Jistě proto, že ačkoliv jde o bitvu nám všem myslím důvěrně známou, z dosud nejasných důvodů unikala zrakům vojenských historiků a pokud vím, dosud jí odborníky vůbec nebyla věnována pozornost. Z tohoto hlediska lze na následující stať pohlížet jako na dílko vpravdě průkopnické, které má odčinit dluh, který historiografie vůči této události nesporně má. Nebudu vás již déle napínat: jde o bitvu u ústí Řeky dfků, ve které milice Lincolnova ostrova pod velením ing. Smithe C. odrazila dne 18. října r. 1865 pokus pirátské tlupy z brigy Bystrý o vyloďení.

I. Celková strategicko-politická situace

S osídlením Lincolnova ostrova bylo započato dva a půl roku předtím, když 24 března r. 1865 na pobřeží tohoto dosud na mapách nezaneseného ostrova ztroskotala skupina unionistických válečných zajatců, kterým se několik dní předtím podařilo zmocnit se v obléhaném hlavním městě Konfederace balónu. Větrná smršť pak balón s uprchlíky odnesla až nad Tichý oceán, kde svoji bludnou pouť skončil.

Během více jak 29 měsíců pak trosečníci - kteří se dne 30.3. 1865 oficiálně prohlásili za kolonisty - odvedli na ostrově úctyhodné dílo: kromě realizace programu bytové výstavby vybudovali také základy těžebního, hutního, strojního, chemického, textilního i potravinářského průmyslu, postavili nejnutnější komunikační síť a jeden přístav, k transportu osob i nákladů jim sloužilo několik povozů, poháněných zatímne silou zkrocených tažných zvířat,

jedna plachetní loď, jedno lehké plavidlo typu indiánské kanoe a jedna hydraulická zdviž, měli solidně prosperující zemědělství a dokonce i telegrafní linku, pokud je mi známo, s výjimkou Austrálie v té době jedinou v Tichomoří. To už věděli, že ostrov má díky své poloze poměrně značný strategický význam a že by se proto velmi hodil Spojeným státům /o jejichž obnově po vítězství Severu nad Jihem nepochybovali/ jako námořní základna. Právě poloha ostrova však zaujala i jiné. Nebyli to však reprezentanti jiné mocnosti, nýbrž příslušníci nelegální zločinecké tlupy bývalých trestanců, kterým se podařilo někdy v září či říjnu r.1860 uprchnout z nejtěžšího anglického žaláře pro obzviště společensky nebezpečné recidivisty na ostrově Norfolk. Na útěku se zmocnili lodi Bystrý, se kterou pak začali provozovat pirátství, tedy činnost, stíhanou všemi evropskými a americkými státy bez výjimky. Těmto lidem by samozřejmě také přišel vhod v civilizovaném světě neznámý a přesto výhodně položený přístav s ekonomicky silným zázemím. Proto, když na ostrov při křížování Pacifikem více méně náhodně narazili, rozhodli se jej obsadit.

Tento střet dvou odlišných vůli musel nutně vyústit v konflikt, ve kterém charakter zájmů obou skupin prakticky vylučoval smírné řešení. Pirátům mohlo jít jediné a pouze o vyhlazení kolonie do posledního muže, protože u svých nekalých rejdů samozřejmě nemohli potřebovat svědky. Kolonisté zase naopak mohli spoléhat pouze na sílu, protože s tak úskočným protivníkem, který se živil porušováním všech právních norem, není možné vyjednávat a ostatně nebylo ani o čem. Proto jakmile by došlo k dotyku obou skupin, rozpor mezi jejich zájmy mohl být vyřešen toliko zbrojně a ukončen nikoliv kapitulací jedné ze stran, nýbrž její úplnou fyzickou likvidací.

Hlava kolonie, ing. C. Smith měl navíc i úřední povinnost zakročit proti pirátům. Kolonisté totiž prohlásili ostrov za majetek USA a měli k tomu plné právo, protože ostrov byl neobydlen a to, že nebyl zanesen na mapách rovněž potvrzovalo, že žádný jiný stát na něj nemůže vznášet vlastnický nárok z titulu dřívějšího objevení. Po tomto aktu se pak území ostrova spolu s jeho

teritoriálními vodami automaticky ocitlo v okruhu působnosti amerického práva, třeba i v jeho obecné podobě. Postoj představitelů takto vzniklé státní moci, byť jejich instalace byla zatím pouze faktická, nikoliv i formálně právní, k pirátství je mimo diskuzi a jejich povinnost volat osoby podezřelé z provozování pirátství k trestně právní odpovědnosti rovněž. Ing. Smith byl proto povinen použít všech dostupných prostředků, aby tuto pirátskou činnost zamezil a zjednal právu průchod.

II. Předvečer konfliktu a charakteristika vojenského potenciálu obou protivníků

Jak bylo shora naznačeno, v jižním Pacifiku se schylovalo k lokální válce. Jako obvykle, byť ozbrojená srážka byla prakticky nevyhnutelná, samotný okamžik jejího vypuknutí byl určen impulsem náhodné povahy. Pirátská briga se v říjnu r. 1867 opravdu přiblížila k ostrovu náhodou, jisté ovšem je, že jednou připlout musela. Piráti ihned zpozorovali svoji příležitost a zamířili ostrov prozkoumat, takže 17. října odpoledne se ocitli na dohled. /Nesmíme zapomínat, že ostrov sám a zejména masiv Franklinovy hory vystupovaly nad obzor mnohem výše, než stožáry brigy a ostrov byl z Bystrého zpozorován daleko dříve, než mohla být loď sama viděna z ostrova/.

Ve stejnou dobu, tj. asi v 15.00 hodin se kolonista Harbert Brown věnoval svému koníčku, fotografování. Čočka aparátu přitom zachytila na horizontu úkaz, který při vyvolávání exponované desky vzbudil jeho pozornost. Při bližším prozkoumání údajné skvrny na negativu se ovšem ukázalo, že jde o hmotný objekt, nikoliv o vadu použitého materiálu. A hmotný objekt na širokém oceánu mohl být pouze objektem umělým, tedy lodí. Vizuelní prozkoumání podezřelého úseku obzoru dalekohledem tuto úvahu plně potvrdilo - šlo opravdu o loď, která se pohybovala poblíž ostrova, byť zatím na samé hranici dohledu.

Pencroff zachytil brigu znovu do zorného pole ďalekohľedu a zistil, že to je briga o troch až štyroch stoch tunách, skvôle vybavená odveďne stavěnými stěži a výborně formovaná jako rychlá loď. K jaké národnosti však patři, to nemohl ještě říci.

"Na přídí vlaje vlajka," řekl, "ale nemohu ještě rozeznat její barvy."

"Za půl hodiny se dovíme i to," mnil novinář. "Je ostatně už teď zřejmé, že tu chce kapitán přistat, a nestane-li se to dnes, seznámíme se s ním jistě zítra."

"Na tom už nezáleží," prohlásil Pencroff. "Ale byla by lepší, kdybychom věděli, s kým máme co dělat, a já bych právě z těchto důvodů poznal rád vlajku už teď."

Při hovoru námořník neodkládal ďalekohled z rukou.

Počalo se stmívat, a s večerem se uklidnil vítr. Vlajka brigy se třepetala na předním stěži, ale byla stále neztetelnější.

"To není americká vlajka," prohlásil za chvíli Pencroff, "ani anglická, jejíž červenou barvu bych už musel vidět, ani francouzská nebo německá, ani bílá vlajka Ruska, ani žlutá španělská... Zda se, že je to vlajka jednobarvná... Co bychom mohli v těchto mořích nejspíše čekat? Chilská vlajka? Ta je však trojbarevná... Brazilska! Ta je zelená... Japonská? Ta je černá a žlutá... kdežto tady...!"

V této chvíli vítr vlajku rozvinul. Ayrton popadl odložený ďalekohled a pozorně se na ni zadíval. Náhle zvolal temným hlasem:

"Černá vlajka!"

Skutečně! Z ráhnovi brigy vlála černá vlajka! Ted měli kolo-nistě plně právo pokládat loď za krajně podezřelou.

Nyní bylo nutné určit příslušnost lodi. Ing. C. Smith projevoval obavu, že by mohlo jít o pirátské plavidlo, zvláště plavidlo pirátů malajských, kteří se v této části oceánu objevovali nejčastěji. Zbývající příslušníci kolonie jej však upozornili na možnost, že může jít o Duncana, jachtu lorda Glenervana, připlouvající ukončit vyhnanství Ayrtonovo. Proto byl Ayrton telegramem povolán z Ohrady, kde se právě nacházel, protože on jediný mohl identifikovat siluetu Duncana. Ayrton se neprodleně dostavil a poté, co se neznámá loď přiblížila dostatečně blízko, vyloučil asi v 17.30, že by mohlo jít o jachtu skotského lorda. Ještě o něco později Ayrton rozeznal barvy vlajky, pod kterou loď plula: byla to černá vlajka, zavedený symbol mořských lupičů. Nyní tedy již kolonisté věděli, na čem jsou - v případě, že loď u ostrova přistane, čeká je boj s nemilosrdným protivníkem, boj na život a na smrt.

Věnujme se nyní otázce, jakou ozbrojenou moc měla kolonie na Lincolnově ostrově k dispozici. Rozborem pramenu lze dovodit, že její bojová síla byla organizována na miličním principu. Že tedy v případě vnějšího ohrožení se chápali zbraně všichni její bojeschopní mužští příslušníci. V daném případě byl pak početní stav ostrovní milice totožný s počtem kolonistů vůbec a činil šest mužů. Velitelem takto vzniklého oddílu se automaticky stal ing. C. Smith, mající naprostou důvěru svých podřízených. Nyní přistupme k analýze konkrétní bojové hodnoty milice Lincolnova ostrova. Vyjděme nejdříve z lidského faktoru.

Především zde byl samotný velitel, ing. C. Smith, major seвероamerické armády, dočasně mimo službu. Víme o něm, že až do svého zajetí prodělal všechny větší bitvy americké občanské války, jednu dobu bojoval dokonce pod generálem Grantem a ačkoliv byl především ženista, jeho zevrubná znalost zásad taktiky pozemního boje i operační problematiky je nepochybná. Kolonisté měli tedy to štěstí, že v jejich čele stál ostřílený důstojník.

Ke střelnému prachu si již dýchli i novinář G. Spillet, který jako válečný dopisovatel byl "v první řadě každé bitvy s revolverem v jedné a se zápisníkem v druhé ruce" /viz J. Verne, Tajuplný ostrov, Praha 1957, str. 18/.

U tohoto muže lze tedy předpokládat jistou zbehllost v řešení taktických situací, která jej předurčovala do významné role poddůstojnického mezičlánku. Kromě toho byl Spillet jako oficiální lovcí kolonie výborný střelec.

Zbytek mužstva dosud bojové zkušenosti neměl. Námořník B. Pencroff byl však muž statečný a bylo možné se domnívat, že když život na mořích a oceánech jej již nenednou vystavil v nebezpečí života, ani v boji nezakolísá. Nejmladší kolonista, pouze 17ti letý H. Brown, byl mladík bezpochyby otužilý, ovšem vzhledem k jeho mládí nebylo možné říci předem, jak se zachová v palbě. Zato o Nabovi, svém černoském sluhovi, nemusel mít mjr. Smith pochybnosti - tento muž jej poslechnal na slovo a svého života litovat nebude.

Zvláštním případem byl napravený australský lupič Ayrton, vulgo Bob Joyce. O jednotkách, složených z vojáků obdobného původu říká výstižně např. B. Engels, že "je dost obtížné s nimi něco pořádit, ale jakmile se je podaří zvládnout, jsou to výborní vojáci. Je třeba velmi tvrdé kázně, aby poslouchali a jejich představy o pořádku a podřízenosti jsou lecky pravzrástní. /.../ Proto panuje názor, že jejich správné místo je před nepřitelem." /Marx-Engels, Spisy, Praha 1962, sv. 11, str. 471/ Jinak řečeno, nezvítězí-li v Ayrtonovi jeho minulost, mohl v něm mjr. Smith mít prvotřídního příslušníka lehkých jednotek, který mohl při správném vedení podávat výkony vsutku mimorádné. Aniz bych chtěl předbítat událostem, podotýkám, že tento předpoklad se splnil.

Jestliže po stránce morálních kvalit byla jednotka ostrovní milice vcelku na výši, s její výzbrojí to bylo horší. Milicionáři měli k dispozici pouze ruční zbraně a žádné dělostřelectvo, což v době, kdy ještě neexistovaly zbraně rychlopalné byl dost výrazný handicap. Všichni ostrované však byli dobří střelci, někteří dokonce výborní, jak ani jinak nelze očekávat od mužů, kteří si svoji obživu částečně zajišťují lovem. Ze stejného důvodu se všichni uměli skrytě pohybovat v terénu, kryt se jim a vůbec jej využívat ku svému prospěchu. Proto mělo svoji váhu i to, že v arzenálu ostrova byly i dvě karabiny s nosností dvou kilometrů /jejich účinný dostřel byl pochopitelně nižší/.

V rukou obratných střelců to byly poměrně dalekonosné a přitom svrchovaně účinné zbraně pro palbu na živou sílu protivníka, zejména pro palbu, vedenou z krytů.

Nuže, podívejme se nyní, jaká byla síla druhé strany a jaké byly její možnosti. Je zjištěno, že se jednalo o skupinu asi 50 pirátů, tedy profesionálních námořních lupičů. Obecně lze říci, že to byli vesměs muži, které pohled na krev z míry nevyvede, jisté však také je, že ačkoliv prodělali mnohou šarvátku a přestřelku, ani jeden z nich se dosud nezúčastnil skutečné pravidelné bitvy. O taktice pěšího boje toho nejspíše věděli málo a ještě méně o disciplíně, která teprve vytváří z nesourodého houfce použitelné bojové těleso. Jednotky tohoto ražení jdou obvykle divoce do prvního útoku, avšak nemají-li okamžitý úspěch, projeví se rychle jejich malá odolnost, podmíněná čistě kořistnickou motivací bojového odhodlání při úplné absenci vyšších morálních hodnot. Jestliže však bojová hodnota řadových pirátů měla své stíny, nelze takto mluvit o jejich veliteli. B. Harvey, bývalý lodní kapitán, se ve válečném řemesle opravdu vyznal a budiž řečeno hned, že v bitvě samotné si počínal z taktického hlediska perfektně.

Ve prospěch pirátů však nemluvila pouze jejich mnohonásobná početní převaha, ale také jejich výzbroj. Kromě množství ručních palných a chladných zbraní byla jejich hlavním trumfem brigá Bystrý, rychlé a dobře ovladatelné plavidlo, vyzbrojené čtyřmi děly na 8-10ti liberní koule. Osobně si myslím, že právě díky lodnímu dělostřelectvu získali piráti nad ostrovní milicí výraznou převahu v manévru a v palebné síle. Vždyť tato pohyblivá a přitom vysoce výkonná baterie - dostřel jejích děl činil kolem 9 km - se mohla v rukou obratného velitele stát ničivým kladivem, schopným rozbít obranu daleko početnější jednotky, než jako mohla kolonie na Lincolnově ostrově postavit.

Závěrem tedy můžeme shrnout, že jestliže ve prospěch milice mluvily alespoň teoreticky vyšší kvality jejího velitele v oblasti operačního umění, lepší kázeň, dokonalá znalost budoucího bojiště a také to, že každý z jejích příslušníků věděl, zač bojuje a že jeho spása je jedině v boji, na straně pirátů musíme zase konstatovat až drtivou převahu početní i materiální.

III. *Přehled činnosti obou záložních jednotek v období týdne před bitvou a vypracování bojového plánu*

Okamžitě poté, co Ayrton identifikoval přibližující se loď jako plavidlo pirátské - jak jsme si již rekli, by to krátce pře 18. hodinou dne 17. října r. 1867 - přikročil mjr. Smith k prvním obranným opatřením. Především se rozhodl utajit pirátům pokud možno co nejdéle přítomnost kolonistů na ostrově. Jednak zde byla jistá možnost, že piráty ostrov jako zjevně neobydlený nebude zajímat a u jeho břehů nepřistanou, jednak, a to hlavně, narazí-li pak piráti na ozbrojený odpor, nebudou jej očekávat a milice ostrova bude moci zahájit akci vedoucí ke zničení protivníka s využitím momentu maximálního překvapení. Proto byly odstraněny všechny viditelné stopy přítomnosti lidí na ostrově a pokud to nebylo možné, byly alespoň zamaskovány. S oznámením svých podřízených mohl být zatím mjr. Smith spokojen - milicionáři realizovali jeho plán zastíracích opatření rychle, ukázněně a přesně. Jak se však ukázalo, piráty pohled na neobydlený povrch ostrova neznudil, nýbrž nakopak upoutal. Brigá Bystřý vplula do zálivu Unic a se soumrakem zakotvila asi 2 km od pobřeží, právě před Ostrůvkem spásky. Nadeje mjr. Smithe se nesplnily, poslední, třebaš mizivá šance, že kolonie bude ušetřena boje, se rozplynula.

Bitva byla nevyhnutelná a bylo nyní na mjr. Smithovi, aby vypracoval zásadní operační směrnice, stanovil ordre d'bataile a vydal příslušné rozkazy. K tomu však potřeboval znát s dostatečnou přesností počet útočníků, jejich vyzbroj, morální stav, pokud možno i osobu vlitele atp. Z nesnadné situace mu pomohl Ayrton, který se dobrovolně nabídl, že doplave k pirátské lodi a nepozorovaně zjistí vše, co mjr. Smith k vypracování plánu bitvy potřebuje vědět. Ayrton tak podal velmi pěkný příklad útočného ducha, iniciativy a nápaditosti, které zdobí příslušníky opravdu dobrých lehkých oddílů.

"Víte, že briga je dva kilometry od pobřeží?" ptal se Harbert.

"Jsem dobrý plavec, Harberte,"

"Říkám vám, že riskujete život," opakoval inženýr.

"Na tom nezáleží," odpověděl Ayrton. "Žádám vás o to jako o milost, pane Smithe. Je to jediný prostředek k tomu, abych byl sám před sebou očištěn."

"Jděte tedy, Ayrtone," odpověděl inženýr, neboť cítil, že odmítnutí by nesmírně zkrušilo bývalého zločince, který se stal zase čestným mužem.

"Půjdu s vámi," prohlásil Pencroff.

"Vy mi nedůvěřujete?" zvolal Ayrton živě. A pln pokory dodal: "Právem!"

"Ne, ne!" ohradil se rozhodně Cyrus Smith. "Ne, Ayrtone, Pencroff vám důvěřuje. Špatně jste si vyložil jeho slova."

Po krátkém váhání - šlo přeci o akci velmi riskantní - mjr. Smith usoudil, že nemá na vybranou a vyslovil s průzkumnou akcí souhlas. Ayrton, doprovázený Pencroffem, přeplul na lehké lodičce na Ostrůvek spásy a odtud již sám plováním dosáhl pirátské lodě. Kryt tmou a také tím, že piráti nepostavili hlídky, pronikl až na palubu brigy. Což považují za výmluvný doklad chabé kázně, která mezi piráty vládla. Je sice pravda, že podle jejich mínění byl ostrov neobydlen a proto bezprostřední nebezpečí nehrozilo, stejně tak je však pravda, že na každé opravdové válečné lodi by byly i tak hlídky automaticky postaveny, prostě ze zásady a také proto, aby právě kázeň neutrpěla. Ayrton byl nejspíše tak snadno k lodi nerponkl, natož pak až na její palubu. Takto dokonce, když zjistil, že valná většina posádky je zmožena alkoholem nebo se o to alespoň snaží, si dovoлил zběžnou prohlídku, při které získal poznatky o síle pirátů. Mimo jiné nám tak odkázal jedinou poněkud podrobnější zprávu o jejich vojenském potenciálu. Jeho raport je totiž v tomto směru jediným existujícím svědectvím, jiné v pramenech nenajdeme.

Ayrton byl rozený harcovník, s dobrým úsudkem, schopností okamžitě se rozhodovat a přizpůsobit plány situaci. Pochopil, že mjr. Smith a jeho druzi mají v boji s tak značnou přesilou malé šance na úspěch a rozhodl se proto změnit své průzkumné poslání v diverzní akci, proniknout až do prachárny a loď vyhodit do vzduchu, bude-li to nezbytné, i za cenu vlastního života. Tento smělý záměr se mu však nepodařilo realizovat - velitel Bystrého, kpt. Harvey, pravděpodobně vedle Ayrtona jediná střízlivá osoba na lodi, jej téměř u cíle objevil a jeho úmysl mu překazil. V nastálém zmatku, který se vyvinul v přestřelku, se Ayrtonovi podařilo z lodi uniknout. Byl lehce raněn, sám však neškodnil tři piráty - dva zranil téžce a jednoho vyřadil navzdlycky. Palba, kterou za ním piráti z paluby brigy spustili, byla strelbou vedecnou ve zmatku do tmy a tudíž pánu hohu do oken. Ayrton bez dalších škod doplaval zpět, spolu s Pencroffem překročil úzinu mezi Ostrůvkem spásy a pobřežím u paty Zulového domu a podal mjr. Smithovi hlášení o průběhu výpravy a o tom, jaké průzkumné informace z ní přináší. Celá akce trvala asi od 23.30 hodin dne 17. října do zhruba 00.30 již 18. října.

Mjr. Smith měl nyní požadované znalosti o svém protivníkovi a díky souhře okolností si mohl udělat obrázek o svém protějšku, pirátském kapitánovi Harveyovi. Ayrton jen totiž znal z dob své zločinecké minulosti a mohl proto veliteli milice posloužit charakteristikou tohoto muže. Ovšem ačkoliv ne vždy zahajoval ten či onen velitel bitvu s tak solidními znalostmi o svém protivníkovi, je také pravda, že ještě méně velitelů někdy čelilo situaci tak nepříznivé. Mjr. Smith si jako starý praktik nic nenamlouval a až do rána se namáhal se sestavením plánu, který by umožnil mužům, který velel, čelit nebezpečí s čárkou na úspěch.

Především věděl, že by bylo nesmyslem doustředit síly k obraně nějaké čáry nebo bodu, byť by jejich taktická důležitost byla sebevětší. Početní převaha nepřítelů byla taková, že piráti by jakoukoliv staticky koncipovanou obranu smetli ztečí, prostou vahou těl, nemluvě již o tom, že tím by poskytl dělům brigy vítaný terč a proti jejich palbě nemohl postavit už vůbec nic. Nakonec rozhodl, že čáru pobřeží bude bránit rozhodně a přitom pružně, že se nesmí v žádném případě nechat upoutat bojem, nýbrž rychle manévrovat, přeskupovat síly z místa na místo, střílet na vzdálenost pokud možno co největší, ale přesně a s rozvahou, a tak piráty přesvědčit, že na ostrově je početná, dobře vyzbrojená a odhodlaná posádka, a že proto bude pro ně výhodnější neztrácet zde zbytečně lidi ani čas a odplout.

Domnívám se, že mjr. Smith se nechal inspirovat operačními zásadami, jimiž se řídili američtí milicionáři ve válce s Anglií za nezávislost USA, přinejmenším alespoň na jejím počátku. Je to v podstatě guerilová taktika rozptýlených hlídek dobrých střelců, znajících okolí jako své boty, která proti kompaktní koloně, pohybující se naopak v terénu pro ni neznámém, bývá vysoce efektivní.

Dovolím si pro ilustraci její charakteristiku z pera anglického důstojníka, bojujícího svého času u Lexingtonu: "Ihned byl v zemi vyhlášen poplach, rázem byla ve zbrani a každý byl na svém stanovišti, za stěnami atd., na našich křídlech. A tak jsme znepokojování zpředu, z boku i zezadu ... nemohouce se střetnout

s mužem jinak než za křovím, kamenem nebo stromem; ihned pátl a zmizel." /dopis mjr. W. Soutara od námořní pechoty z 22.4.1775, cit. podle T. Winttringhama, Zbraně a taktika, Praha 1946, str.148/

Ovšem tento způsob boje má své slabiny. Jak víme, Angličané přes těžké ztráty posléze obsadili obydlený pás severoamerického pobřeží, Washingtonovy jednotky vytlačili do odlehlých oblastí s nepříznivými zásobovacími možnostmi a připravili jim velmi těžké přezimování ve Valley Forge, které jen tak tak neskončilo katastrofou, rozpadem povstalecké armády a definitivní porážkou stoupenců nezávislosti severoamerických osad.

Cílevědomý, metodický postup ukázněné armády, která se neohlíží na ztráty a může si je současně i dovořit, nemohla partyzáni pouze znesnadnit a přibrzdit, nikoliv zastavit. Washingtonovi vojáků museli vyhrát pravidelnou bitvu u Saratogy. I když i tam palba rozvinutých linií harcovníků, kryjících se terénem, významně pomohla vojákům, bojujícím v sevřených radách. Rozhodnutí tedy přinesla otevřená bitva, nikoliv akce partyzánů.

Před stejným problémem stál i mjr. Smith - co bude dělat, jestliže si piráti vynutí přistání byt i za cenu těžkých ztrát? Usoudil, že zatím nemá smysl o této stránce promýšlet a případné rozhodnutí učiní později, podle konkrétní situace.

Ráno 18. číjna, krytí mlhou, zaujali milicionáři určená postavení. Mjr. Smith rozdělil svůj oddíl na tři početně stejně silné jednotky-hlídky a obsadil s nimi oblast, ve které mohlo dojít k vylodění tak, aby mohl ovládat pobřeží v délce asi 4 km. Při stanovení odře d'bataile vycházel z toho, co věděl o topografii kraje. Správně vyvodil, že přirozeným cílem výsadbku z pirátské brigy bude okolí ústí Řeky diká - jinak část pobřeží Zálivu Unie, asi tak čtyři, snad pět kilometrů před Mysem Trosak počínaje až po Mys Dráb - byla evidentně nehostinná, stejně jako ta severní jeho část, která začíná blízko za Novým Satokem a táhne se až k Mysu Čelisti. Zde pirátský velitel jistě nemůže riskovat členy v příboji proto, aby se pak výsadbkárí ocitli v oblasti odlehilé od úrodné, a proto i obydlené části ostrova, mimo jiné od bojístě Mjr. Smith dále s jistotou předpokládal, že kpt. Harvey může

vyslat čluny ku pobřeží teprve poté, co začne příliv, protože jinou možnost nemá. A protože vlivem konfigurace dna zálivu se přílivový proud poblíž břehu stáčí v zásadě od jihu k severu, přičemž úžina mezi Ostrůvkem spásy a pobřežím sílu proudu ještě zesiluje, čluny s degantem pak nebudou moci zaútočit od severu - proti proudu se k pobřeží prostě nedostanou. Levé křídlo obránců tedy zajišťovala sama příroda. To mjr. Smithovi umožnilo soustředit se k obraně vlastního ústí Řeky díky. Jednu hlídku umístil při ústí Řeky díky na jejím levém břehu, další u Komína - a třetí dokonce vysunul vpřed, na Ostrůvek spásy. Jejím úkolem samozřejmě nebylo se zde udržet, nýbrž způsobit pirátům co největší škody a zejména napadnout průzkum, který jak mjr. Smith najisto předpokládal, musí nepřátelský velitel vyslat ze všeho nejdříve. Poté, jakmile vzroste nebezpečí, měla hlídka ustoupit na pobřeží vlastního ostrova a spojit se s jádrem milice. Všem milicionářům dal pokyn nešetřit náboji, ale také střílet přesně. Upozornil je, že každý z nich musí zničit osm až deset protivníků, takže se jim vyplatí se kryt, nepouštět si nepřítel k tělu a snažit se, aby každá kulka z jejich zbraní našla svůj cíl. Kolem 8.30 byli již milicionáři rozvinuti do bitevní sestavy a s napětím očekávali začátek boje, ke kterému mělo dojít co nejdříve - mlha se totiž začala zvedat.

Protějšek mjr. Smithe, velitel pirátů Harvey to také neměl snadné. Ayrtohova diverzní akce mu ukázala, že ostrov oproti jeho předpokladům obydlen je, že zdejší obyvatelé jsou odhodláni k obraně a že to jsou lidé energičtí, odvážní a podnikaví. Ale to bylo také všechno. Narozdíl od mjr. Smithe nevěděl, jaký je počet jeho protivníků, jaké mají zbraně, neznal terén, prostě nic. Správně z toho vyvodil, že musí postupovat s mimořádnou pozorností a rozhodl se proto, že vlastnímu vyloďení musí nejdříve předcházet průzkum, i kdyby to měl být průzkum bojem. Jedině tak získá alespoň povšechné znalosti o protivníkovi, a hlavně konkrétní navigační údaje o pobřežních vodách, v nichž se nalézal. Bez jejich znalostí nemohl namévrovat s lodí a ostří své nejlepší zbraně, pohyblivost děl, jimiž disponoval, by otupil ještě před počátkem bitvy.

Musel však čekat, až se miha zvedne, protože si samozřejmě hodlal prohlédnout předem budoucí bojiště a také dělostřelci volný výhled, měli-li s patřičným efektem podporovat průzkumné a později i bitevní akce.

IV. *Příběh bitvy*

Brzo se miha, kryjící dosud protivníky, definitivně zvedla, podobně jako se zvedá divadelní opona před začátkem dramatické podívané. Během několika příštích hodin se mělo rozhodnout o tom, kdo bude pánem ostrova i o tom, kdo zůstane na živu a kdo zemře.

Jako první začali piráti. Bob Harvey, věren svému předsevzetí, vyslal několik minut po deváté člun s posádkou sedmi mužů, aby prozkoumali plavební poměry blíže u břehů ostrova a možná i vyprovokovali obránce k nějaké akci, která by mu umožnila udělat si úsudek o jejich síle, rozestavení i úmyslech, protože předchozí pozorování pobřeží dalekohledem mu na tyto otázky odpověď nedalo. Jenže ostrovní milice dala o sobě vědět rázněji, než mu bylo milé: palbou, vedenou z Ostrůvku spásy /složení hlídky: Ayrton, Pencroff/ a o něco později od ústí Řeky díky /Nab, Spillet/ byli čtyři muži ze sedmi vyřazeni ještě dříve, než boj vlastně začal. Když se krátce před desátou člun se zdecimovaným průzkumným družstvem dostal k lodi, bylo Harveyovi jasné, že tentokrát čeká jeho člupu tvrdá srážka s odhodlaným protivníkem. Něco se však přece jenom dovedl a to, že obránci ostrova jsou bez děl, protože jinak by už na jeho brigu pršely kule z pobřežních baterií a on by musel odtáhnout. Usoudil, že zatím se nemá v tomto směru obávat, a proto se pokusil o reprízu předchozího pokusu, ale s nasazením větších sil. Dal spustit na vodu dva čluny, do nichž vstoupilo na dvacet pirátů /v jednom asi 12, ve druhém 8/ a vyslal je k pobřeží. Jejich kormidelníkům dal příkaz manévrovat tak, aby všichni dohromady vytvořili vzájemně se podporující palební trojdielní s vrcholy tvořenými oběma čluny a brigou. Za cenu určitých

ztrát, které však již dnes pro mezery v pramenech nelze přesně určit, že se mu opravdu podařilo donutt hlídku na Ostrůvku spásy k ústupu a těsně poté jej obsadit. Obránci tak pozbyli svého prvního postavení, bezprostředně na to se však revanšovali: hlídce u ústí řeky se podařilo několika šťastnými výstřely vyřadit dva piráty z druhého člunu a než mohli být na svých místech nahrazení, proud rozbil člun o pobřežní útesy. Zbýlých šest členů jeho posádky muselo doplout na pravý břeh řeky a zatím se stáhnout. Tím se Harveyův trojúhelník rozpadl a když ještě ztratil další dva muže, které srazily výstřely z dalekonosných karabin milicionářů až na Ostrůvku spásy, pochopil, že takto úspěchu nedosáhne. Dosud ztratil osm mužů, tedy bezmála 20 % stavu posádky, člun, dalších šest pirátů bylo prozatím odříznuto a zato získal bezcenný skalnatý ostrůvek, navíc ostřelovaný obránci. Děla, na která tak spoléhal, se dosud příliš neosvědčila, protože protivník se jednak dobře kryl za skalisky, jednak střílela na příliš velkou vzdálenost. Proto bylo nutné dosáhnout stůj co stůj obratu v dosavadním průběhu bitvy nebo budou piráti po částech úplně zničeni. Když Harvey viděl, že moře je klidné, že nijaké atmosférické úkazy nevěští změnu počasí, že příliv už začal, že vítr je příznivý a jelikož mu již plavby člunů ukázaly, že řeka díky vymlelému dnu zálivu dosti daleko od pobřeží, takže zde briga může bezpečně plout, spočítal si pro a proti a rozhodl se přiblížit se s lodí co nejbližší k pobřeží.

Bylo to někdy mezi desátou a jedenáctou hodinou, kdy Bystrý zvedl kotvy a vyplul. Harvey nejdříve zamířil s brigou k ústí řeky, tím donutil zde umístěnou hlídku k ústupu a nakonec se rozhodl pro nejradikálnější řešení - využít přílivu, vplout do úžiny mezi Ostrůvkem spásy a pobřežím, dělostřeleckou palbou zblízka rozstřílet každé ohnisko odporu, se kterým se střetně, zatlačit obránce od pobřežní čáry a vyložit se. Tím by se mu podařil první významný krok na cestě k celkovému vítězství.

Nesměli už však ztrácet ani vteřinu. Všichni vyrazili z Komína. Skalní val je chránil před pozorováním z brigy, ale tři výstřely a nárazy kulek na skály jim dokázaly, že Bystrý je už velmi blízko.

V největší rychlosti se kolonisté vrhli k výtahu a vystoupili do Žulového domu, v němž byli už od rána zavření Top a Jup. Tam vběhli do velkého sálu.

Byl nejvyšší čas. Mezi větvemi v oknech spatřili Bystrého, zahaleného dýmem a plujícího úžinou. Museli se dokonce stáhnout od oken, protože děla neustále střílela a náboje děl bily naslepo do skal od ústí řeky až ke Komínu. Skály se tříštily a každý výstřel byl doprovázen hromovým hurá!

"Proklacci! Což nás objevili?" zvolal Pencroff.

Kolonisté snad ani nebyli spatřeni, ale Bob Harvey asi rozkázal střilet po zamaskovaných oknech, která v této výši Žulové stěny vypadala jistě velmi podezřele. Briga dokonce palbu zesílila. Jedna z koulí prorazila větev kolem jednoho z oken a odkryla tak otvor v Žulové skále.

Postavení kolonistů bylo zoufalé. Jejich úkryt byl prozrazen. Proti dělovým nábojům se bránit nemohli a nemohli se také chránit před úlomky žuly, které kolem nich je pršely. Mohli ustoupit do horní chodby a zanechat své obydlí na pospas pustošení. Náhle však zaslechli temnou ránu a po ní strašné výkřiky.

Cyrus Smith i jeho druhové se vrhli k jednomu z oken ...

Briga, zvednuta obrovskou vodní smrští, rozlomila se před jejich očima v několika vteřinách vedví a zmizela i se svou posádkou ve vlnách.

Mjr. Smith rovněž posoudil situaci a usoudil, že není o čem přemýšlet, protože bránit se dál v dosavadních postaveních znamenalo pouze dovolit nepříteli, aby milici ostrova bez problémů zmasakroval. Nařídil proto ústup do Žulového domu, prakticky nedobytné skalní pevnosti, ve které se však vystavoval riziku objevení, obklíčení a posléze vyhladovění. Podle jeho názoru, který podpořil i Spillet, se však nic jiného nedalo dělat. Milicionáři tedy vyklidili bitevní pole a skryli se. To už Bystrý vplouval do úžiny a jeho dělostřelci se činili ze všech sil, aby protivníka přešla veškerá chuť postavit se na odpor. Zatím stříleli v podstatě na slepo do pobřežních skal, poté ale dal Harvey příkaz pálit i na zamaskovaná okna Žulového domu, která mu připadala podezřelá. Tím byl úkryt obránců odhalen a jejich vyhlídky nejen na vítězství, ale i na přežití, se drasticky zhoršily. V zápětí přišel další dramatický obrat - pirátská loď explodovala, okamžitě se potopila a spolu s ní zahynula i celá její zlotřilá posádka. Tím bylo po bitvě.

Jak dnes víme, zkázu brigy způsobilo torpédo, uložené do úžiny kapitánem Nemem, velitelem ponorky Nautilus, jehož existence byla i pro samotné kolonisty čtyřpětinným tajemstvím. Na živu zůstalo pouze oněch šest pirátů ze ztroskotaného člunu. Způsobili kolonistům ještě mnohé svízele, ale nakonec byli i oni pobiti částečně jimi, většinou opět kapitánem Nemem.

V. Rozbor bitvy a poučení z ní plynoucí

Máme-li nyní, po letech, hodnotit počínání zejména obou velitelů bojujících stran, zjišťujeme, že pouze jeden z nich byl na výši situace. Byl to pirátský velitel B. Harvey, jehož talent a schopnosti jsou nesporné a je škoda, že si zvolil dráhu zločince. Kdyby se byl držel zákonů a dbal na svoji čest, popřípadě se narodil o nějakých dvěstě třista let dříve, mohl být chloubou námořnictva Jeho Veličenstva. Takto neslavně zahynul a byl to osud jen a jen spravedlivý.

Ovšem způsob, jakým vedl bitvu, byl prakticky bez chyb. Odvážný manévr, kdy vplul s Bystrým do úžiny, rázem rozmetal plán obrany, který jeho protějšek připravil a tak převážil misku vah na svoji stranu, snese to nejprísnější hodnocení. Staré přísloví říká, že podle spáru poznáš lva - nuže, zde se Bob Harvey projevil jako prvotřídní námořník a voják.

Zato mjr. Smith se nepředstavil zrovna v tom nejlepším světle. Předně si myslím, že Ayrtonova myšlenka zničit brigu v akci, za kterou by se nemuseli stydět mnohem pozdější komandos, jej měla napadnout jako prvního. Ayrton by pak nemusel skladiště munice na lodi pracně hledat, nýbrž si je mohl přinést s sebou. Prostý soudek prachu s doutnákem by poslal Bystrého ke dnu stejně spolehlivě, jako torpédo kapitána Nema. A kolonisté mohli mít po starostech hnedka zkraje.

Ovšem nejzákladnější chyby z hlediska taktického, operačního i strategického se mjr. Smith dopustil tehdy, když poté, co Bystrý projevil úmysl vplout do nížiny, vydal rozkaz k ústupu do Žulového domu. To je už projev ducha natolik defenzivního, že to málem hraničí s poraženectvím. V Žulovém domě se jeho muži mohli bránit ještě mnoho měsíců, nakonec by však přeci jenom podlehli hladu a přitom k jejich blokování mohl Harvey vyčlenit poměrně malou hlídku, jejíž udržování by nemohlo ohrozit akceschopnost brigy.

Podle mého názoru správným řešením by bylo se sice stáhnout od pobřeží - dosavadní obranná linie se v palbě lodních děl nedala udržet -, ale nikoliv do Žulového domu, nýbrž poněkud hlouběji do vnitrozemí ostrova, nejspíše na Planinu výhledu a odtud dál pokračovat v boji. Možnosti pirátského velitele zase nebyly tak neomezené, jak si zřejmě mjr. Smith myslel. Předně v úžině samotné se mohla zdržovat všeho všudy asi devadesát minut, pak ji musela spolu se začínajícím odlivem opustit. I v zálibu Unie mohla efektivně manévrovat podle požadavků vyvíjející se bitvy pouze za klidného moře a příznivého větru /přitom oba tyto faktory musely působit současně/, protože záliv je široce otevřený do oceánu a postrádá

jakýkoliv přirozený úkryt. Dělostřelecká podpora, kterou Harvey mohl poskytnout vyloděným oddílům by proto nutně musela být dočasná.

Navíc předmostí, které by piráti po vylodění získali, se podobá spíše pasti, než výhodnému odrazovému můstku: ocitli by se na několik desítek metrů širokém písečném pruhu, dlouhém asi 5 km, zprava majíc cestu přehrazenou korytem Nového odtoku, zleva tokem Řeky díků a v postupu vpřed by jim bránil žulový masiv břehu Grantova jezera, strmý až kolmý, vysoký v průměru 100 m. Postup z předmostí byl možný pouze podél levého břehu Řeky díků, kde žulový břeh zvolna klesal, a kde současně erozní činnost vodního proudu prorazila průrvu. Byla to však cesta dosti neschůdná, často lemovaná žulovými bloky, kde začínal nepřehledný porost výběžků Leskovského lesa a kromě nich celou průrvu příčně protínal Glycerínový potok se standartní šířkou 6 m. Zde byla další přirozená obranná linie, či lépe celá oblast, v níž mohl guerilový způsob boje ostrovní milice opětně přijít ke cti.

Kromě toho si Harvey nemohl dovolit nějaké extrémně vysoké ztráty. Až do exploze lodě ztratil osm mužů, takže mu jich zbývalo zhruba čtyřicet, ovšem za předpokladu, že se mu podaří spojit se se šesti trosečníky. K obsluze lodě potřeboval nejméně dvacet lidí a hodlal-li i nadále provozovat pirátskou živnost, pak ještě více. Odhaduji, že nanejvýše mohl přijít ještě o deset, možná dvánáct mužů. Ztratit jich více už by bylo neúnosné, ledaže by pak ti piráti, kteří by bitvu přežili, z nezbytí pověsili řemeslo na hřebík a usadili se na dobytém ostrově jako pokojní osadníci.

Rozhodnout se pro ofenzivní variantu obrany ovšem znamenalo vydat postupujícím vojákům v plen všechno, co dosud kolonisté na ostrově v potu tváře postavili. Stáhli-li se však do Žulového domu, nechávali pirátům na ostrově volnou ruku stejně, tak jaký byl v tom rozdíl? Je prostě evidentní, že mjr. Smith se zalekl dlouhodobých bojů, plných útrap a strádání, velmi pravděpodobných ztrát ve vlastních řadách a zapomněl, že vítězství, a to vítězství totální /o jiné nemohl stát/ nelze získat zadarmo. Ze Žulového domu mohli obránci ostrova zastřelit nějakého neopatrného útočníka, alespoň zpočátku. V bojích uvnitř ostrova je mohli pobít všechny.

B. Harvey si nemohl dovolit nijak zvláště tříštit síly v krajině, o jejímž horopisném, vodopisném atd. utváření nevěděl vůbec nic. Zejména nevěděl-li utkal-li se s celou brannou mocí protivníka či pouze s jeho předvojem. Musel mít na paměti, že je možné, že nepřítel má v úmyslu jej vylákat na nějaké příhodné místo ve vnitrozemí, mimo dosah děl brigy, kde jej dosud se skrývajících záloha obránců zničí.

Proto jsem toho názoru, že by rozdělil své mužstvo nanejvýše na tři oddíly - jeden určený k ochraně brigy a získaného předmostí, dva operující na souši -, jinak by mohl nad jednotkou snadno ztratit kontrolu. Tyto odřady by už početně milicionáře příliš nepřevyšovaly a jejich likvidace, zejména s pomocí létek, nočních přepadů atp. už není tak nepravděpodobná. Pro srovnání: povrch Lincolnova ostrova lze co do plochy srovnat s povrchem ostrova Malty. Je proto více než zjevné, že pokus řekněme třiceti mužů, neznalých okolí, očistit jej od sestice odhodlaných ozbrojených mužů, kteří vědí, že mohou pouze zvítězit nebo zemřít a navíc jsou zde doma, by měl pramalé vyhlídky na úspěch.

Buď jak buď, mjr. Smith tuto možnost zavrhl. Ptáme-li se proč, ocitáme se na poli pouhých dohadů. Podle našeho mínění se zde prosadila jeho zákopnická profese, díky které podvůdomě tíhl spíše k pevnostním stavbám a fortifikacím vůbec než k manévrovému boji. Další možnou příčinou bylo to, že podle našeho názoru mjr. Smith nezapřel svoji mateřskou armádu. Je přeci známo, že americkou občanskou válku rozhodla ekonomická a demografická síla severních států, kdežto armáda, kterou tyto státy postavily do pole, byla co do ryze vojenských kvalit podstatně horší než její protějšek na straně jižanské Konfederace. Zejména srovnání profesionální úrovně důstojnických sborů obou válčících stran vyznívá výrazně v neprospěch Severu. Byť zejména ve válce je ctěna zásada, že měřítkem úspěchu je především úspěch sám, neměla by nám tato skutečnost zamlžovat meritum věci. A tímto meritem zůstává, že důstojník, vychovaný ve škole takového generála Lee by se vši

Týden po katastrofě, či spíše po nevysvětlitelném zničení lodi, nebylo z brigy ani za odlivu vidět nic. Její trosky se rozpadly a Žulový dům byl obohacen o celý její obsah.

Tajemství její zkázy by nebylo bývalo asi nikdy vysvětleno, kdyby dne 30. listopadu nebyl Nab při obchůzce pobřeží našel kus silného válce, který byl rozerván výbuchem. Na kraji byl tak zkmrcen, jako by byl býval součástí nějakého výbušného zařízení.

Nab přinesl kovový úlomek inženýrovi, který právě pracoval se svými druhy v Komíně.

Cyrus Smith si váleček pozorně prohlédl a obrátil se pak k Pencroffovi:

"Vy tedy trváte na tom, že Bystrý nebyl zničen nárazem na skálu?"

"Trvám, pane Smitha. Víte přece stejně dobře jako já, že v úžině žádné skály nejsou."

"A co když narazil Bystrý na tento kus železa?" zeptal se inženýr.

"Cože? Na tenhle váleček?" zvolal v nejvyšším údivu Pencroff.

"Přátelé," pokračoval Cyrus Smith, "vzpomínáte si, že briga byla před potopením zdvižena jakousi vodní smrští?"

"Ano, pane Smitha," řekl Harbert.

"Nuže, chcete vědět, co onu smršť způsobilo? Je to tohle!"

A inženýr ukázal na prasklý váleček.

"Tohle?" podívil se Pencroff.

"Ano. Tento váleček je vše, co zbylo z torpéda!"

"Z torpéda?" zvolali všichni kolonisté.

"A kdo to torpédo vystřelil?" ptal se Pencroff, který nechtěl ustoupit.

"Mohu vám říci jen jedno: že já to nebyl!" odpověděl Cyrus Smith.

"Loď však zničilo torpédo a vy všichni jste viděli následky jeho úžasné ničivosti."

pravděpodobností projevil více představivosti, účinností a rozhodností než mjr. Smith z armády severní Unie. Jinak lze těžko vysvětlit, proč již v nočních hodinách 18. října, když vypracovával plán bitvy, se nepřipravil na celkem pravděpodobnou možnost, že piráti si nakonec přistání vynutí. O jeho celkovém strategickém zámyslu, totiž vzbudit v nepříteli dojem, že palba hlídek, ozývající se z několika míst nezávisle na sobě je důkazem, že má co dělat s početným a odbře vyzbrojeným protivníkem, a že proto bude lepší odplout a nechat ostrov na pokoji, lze říci jen tolik, že byl nebezpečně naivní. Venkoncem vzato, nic nebránilo B. Harveyovi se po prvních přestřelkách vzdálit z dohledu ostrova, v noci se vrátit, a vylodit se na jiném místě pobřeží a kolonii vyřídít překvapivým útokem. Předvídavý velitel by musel počítat předem s možností vylodění pirátů, musel by dospět k názoru, že bojiště, na kterém se rozhodně, se nalézá ve vnitrozemí ostrova, že obrana pobřeží může mít pouze charakter boje na zdrženou. Proto by musel zajistit, aby vylodivší se piráti se nemohli zmocnit Žulového domu, protože tím by získali ideální základnu pro další akce. Dále by vyslal své podřízené, aby z tohoto jejich dosavadního obydlí vyzvedli všechny zásoby střeliva, potravin atd. a sám by si obhlédl další linii odporu v oblasti mezi Planinou výhledu a tokem Řeky díků. To vše mjr. Smith neučinil. Základní pramen, který máme k dispozici, totiž beletristické zpracování dějin kolonie na Lincolnově ostrově z pera J. Verna nám líčí C. Smithe jako figuru formátu bezmála renezančního polyhistora. My můžeme pouze poukázat na to, že schopným, natož pak vynikajícím vojevůdcem nebyl.

Ještě než přejdeme k poučení, které tato bitva po stránce čistě vojenské přinesla, musíme se dotknout jednoho detailu. Jde o to, jaký byl vlastně charakter nálože, která zničila pirátskou brigu. Základní pramen mluví zásadně o torpédu, myslíme si však, že v době, kdy se bitva odehrála, nelze tomu termínu rozumět tak, jak dnes. Podle mého nešlo o torpédo v našem slova smyslu, tj.

o těleso, naložené výbušninou, přiváděnou k explozi nárazovou či obdobnou roznětkou a poháněné silou vlastního stroje. Víme odjinud, že kapitán Nemo takové stroje, ani zařízení k jejich vypouštění na palubě neměl, lodě svých nepřátel potápěl pomocí manévru, zvaného odborně "taran", tím, že prorážel jejich trupy pod čárou ponoru ocelovým klounem, kterým byl jeho Nautilus za tímto účelem na přídí opatřen /k tomu viz J. Verne, Dvacet tisíc mil pod mořem, Praha 1959, str. 83 a zejména str. 351/. Ostatně ani jinde v civilizovaném světě samohybné torpédo dosud světlo světa nespátřili, pomineme-li zmínku, uváděnou ve spise Čtení o ruských vynálezcích a objevitelích, podle které jistý Ivan Fjodorovič Aleksandrovskij zkoušel obdobně koncipované torpédo již roku 1857 v Kronštatě a údajně s plným zdarem. První taková torpéda se objevila v 70tých letech minulého století, kdy šlo více méně o experimenty a do výzbroje válečných námořnictev některých států se dostala až mezi lety 1880 až 1890, kdy už jejich technická spolehlivost umožnila skutečné operační použití. V době bitvy u ústí Řeky díky ještě neexistovala. Tehdy byla známa pouze torpéda tyčová a vlečná, tedy v zásadě nálože, dopravované k nepřátelské lodi buď na dlouhé tyči na přídí speciální lodice nebo ve vleku za lodí, která však musela v blízkosti protivníka manévrovat tak, aby torpédo ve vleku trup nepřátelského plavidla také zasáhlo. Z toho, co víme o průběhu bitvy, lze průkazně vyvodit, že ani tento typ torpéd nepřichází v úvahu. Jsem si prakticky jist, že šlo o miny, tehdy již používanou, např. právě za Války mezi Severem a Jihem, kdy je nasadily obě bojující strany zejména ve formě tzv. proudových torpéd, tedy schránky, naplněné třeskavinou a vypouštěné po proudu velkých amerických řek proti kotvištím válečných lodí protivníka. To byla nejspíše ona torpéda, která podle znění pramene C. Smith tak dobře znal ze své praxe ženijního důstojníka severoamerické armády. Můžeme proto otázku uzavřít konstatováním, že z dnešního hlediska šlo o dotykovou miny, zřejmě naspěch vyrobenou kapitánem Nemem.

Z tohoto zorného úhlu pak můžeme konstatovat, že právě spolu s americkou občanskou válkou, kdy bylo těmito "torpédy" zničeno na obou stranách 18 válečných a dalších 20 dopravních lodí, bitva u ústí Řeky díky skvěle prokázala účinnost této novinky zbrojního průmyslu.

Vlivem nepochopitelně dlouhého míru mohl však být tento přínos námi zkoumané bitvy využit, a dodejme, že s plným úspěchem, až po desetiletích, počátkem 20. století za rusko-japonské války: tehdy poslaly miny na dno i ty největší obrněnce obou válčících stran. Definitivního uznání si mina vydobyla v letech 1914 až 1918, kdy, abychom uvedli jen jeden příklad, zabránila mohutné anglo-francouzské eskadře probít se Bosporem a Dardanelami, dobýt Instambul a vyřadit tak důležitého spojence Centrálních mocností, Turecko, z bojů, což by mělo velmi závažné vojensko-politické důsledky a zcela jistě by změnilo průběh 1. světové války, a tím i tvářnost našeho světa. Takto musela spojenecká eskadra /dva nejmodernější anglické dreadnoughty a 14 anglických a francouzských obrněnců, nemluvě už o množství křižníků, torpedoborců atd./ odpout s nepořízenou, tři obrněnce se na minách potopily, další čtyři velké lodě byly jejich výbuchy vyřazeny na měsíce z boje a přitom z devíti minových přehrad jich osm zůstalo netknutých. Palbou tureckých děl nebyla tehdy vážněji poškozena ani jedna loď. Natož pak potopena. Lepší důkaz o oprávněnosti své existence mohly miny stěží poskytnout.

Zcela závěrem bych rád objasnil název této statě - proč máme tuto bitvu rádi. Především proto, že se nikdy nekonala, je to bitva ryze akademická. Píšeme-li o ní, nevkrádá se nám, jako v případech jiných, myšlenka o zmařených životech, prolité krvi, žalu a věčném a marném čekání, které padlí v poli odkázali svým matkám, manželkám, milenkám a sestrám.

Studijní materiál vydaný SF kroužkem při CZO SSM k.p. TOS Hostivař podle předlohy SFK Julese Verna. Ilustrovala Z. Formánková
Určeno k vnitřní potřebě. Neprodejné. Náklad 75 ks.

- leden 1986 -

1986-a

